

Tytuł: Trudne kwestie w projektach dotyczących tematyki żydowskiej

Autor: Monika Koszyńska

Program: Sefer

Rodzaj materiału: Scenariusz lekcji

Data publikacji: 01.03.2010

Wstęp

Podczas realizacji projektu edukacyjnego dotyczącego kultury i tradycji żydowskiej oraz stosunków polsko-żydowskich powinniście przede wszystkim starać się jak najbardziej poszerzać swoją wiedzę z zakresu judaizmu i historii narodu żydowskiego (zarówno na ziemiach polskich, jak i w diasporze). Oczywiście nie znaczy to, że musicie wiedzieć wszystko, zawsze przecież zdarzają się niespodziewane i skomplikowane pytania.

Stereotypy

Trudne może być wyjaśnienie uczniom, że społeczność żydowska, jak każda inna, nie jest i nigdy nie była monolitem. Popularny, stereotypowy wizerunek, ciągle jeszcze obecny w przekazie medialnym, to portret Żyda ortodoksyjnego – z pejsami, w kapeluszu i długim, czarnym płaszczu. A przecież informacje na temat zróżnicowania tej społeczności pod względem religijnym i światopoglądowym można bez trudu znaleźć w wielu publikacjach, w Internecie i innych mediach. Uświadomienie tego uczniom będzie sprzyjało bardziej otwartemu spojrzeniu na wiele kwestii, które mogą pojawić się podczas realizacji projektu dotyczącego kultury i historii Żydów. Element uproszczenia jest niestety bardzo często obecny w przestrzeni publicznej, nawet w ambitnych, szeroko zakrojonych przedsięwzięciach kulturalnych, dlatego trudno udowodnić uczniom, że nie wszyscy polscy Żydzi byli religijni – Artur Rubinstein, Bruno Schulz czy Marian Hemar nie podchodzili aż tak ortodoksyjnie do spraw wiary. Dlatego za wszelką cenę starajcie się unikać uproszczeń i banalizacji. Życie polskich Żydów w Rzeczypospolitej nie składało się przecież tylko z kolacji szabasowych, ślubów pod chupą czy chasydzkich tańców z butelkami na głowie. Owszem, wyżej wspomniane elementy kultury i tradycji były i są w dalszym ciągu obecne w życiu bardzo zróżnicowanej społeczności żydowskiej na świecie, ale nie są to elementy jedyne, a na pewno nie dominujące.

Ważne jest również, abyście uzmysłowili uczniom, że w Polsce społeczność żydowska nadal istnieje i rozwija się.

Ćwiczenie dla uczniów nr 1:

W ramach zajęć dotyczących omawiania mechanizmów powstawania stereotypów poproś uczniów o narysowanie wizerunku Żyda. Wykonane rysunki powieście na tablicy, albo w innym, wyznaczonym miejscu, tak aby wszystkie były widoczne. Uważnie przeanalizujcie wszystkie prace, zobaczcie, jakie cechy charakterystyczne postaci są w nich dominujące. Zastanówcie się z czego to wynika? Zapytaj uczniów, skąd czerpią swoją wiedzę na temat mniejszości żydowskiej.

Ćwiczenie dla uczniów nr 2:

Podziel uczniów na kilkusobowe zespoły. Każdy z zespołów będzie opracowywał informacje na temat jednego z wymienionych odłamów judaizmu:

- judaizm ultraortodoksyjny
- chasydyzm
- judaizm ortodoksyjny
- judaizm postępowy
- judaizm konserwatywny
- judaizm rekonstrukcjonistyczny

Poproś uczniów aby zwrócili uwagę w jaki sposób w ramach wymienionych nurtów podchodzi się do takich kwestii jak:

- tradycja
- wierność zasadom religii
- miejsce kobiet w społeczeństwie

Zastanówcie się wspólnie, czym różnią się od siebie te nurty?

Opinie w lokalnych społecznościach

Kolejny trudny element projektu może być związany z opiniami o Żydach, które uczniowie mogą usłyszeć od osób stykających się z nimi na co dzień. Ton tych wypowiedzi oraz ich różnaita treść będą zależały na przykład od tego, czy w danej miejscowości znajdują się obiekty, które chce odzyskać dawny właściciel lub gmina żydowska. Często fakt taki powoduje radykalizację poglądów miejscowej ludności i narastanie opinii o charakterze negatywnym i antysemickim. Choć wiadomo również, że antysemityzm nie musi mieć, i w

większości przypadków nie ma, żadnego związku z konkretnymi wydarzeniami oraz doświadczeniem osobistym. Na pewno nie wolno nam – osobom dorosłym, mającym wpływ na wychowanie młodzieży i kształtowanie jej postaw – pozwolić na bezmyślne powtarzanie stereotypów, nie powinniśmy również zbywać ich milczeniem.

Może się to okazać trudne, gdyż uczniowie często dzielą poglądy, które zasłyszeli od swoich rodziców, a Wy nie chcielibyście podważać ich autorytetu. Jedynym wyjściem wydaje się w takiej sytuacji konfrontacja stereotypu z rzeczywistością. Najpierw możecie przeprowadzić z uczniami zajęcia, które pokażą, jak niewiele prawdy jest w tych sądach. Scenariusze takich lekcji są dostępne już w bardzo wielu publikacjach towarzyszących podobnym programom. Możecie się również podjąć próby zmiany postaw rodziców, ale musicie mieć świadomość, że to bardzo trudne zadanie, a podczas spotkania może dojść do ostrej wymiany zdań. Dlatego warto na taką dyskusję zaprosić specjalistę, który poprze Wasze argumenty swoim autorytetem.

Polecamy lekturę raportu z badań prowadzonych przez Fundację Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego „Badanie postaw wobec Żydów i stosunku do ich dziedzictwa, współpraca z lokalnymi partnerami w wybranych 15 miejscowościach, edukacja dla tolerancji” dostępnych na www.polin.org.pl

Najpopularniejsze materiały:

→ „Materiały edukacyjne na temat historii Żydów i antysemityzmu”, opracowane przez Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (ODIHR) oraz Dom Anny Frank w Amsterdamie

www.zydziwpolsce.edu.pl

→ „Edukacja przeciw dyskryminacji”, Stowarzyszenie VOX Humana, Warszawa 2008

→ „Przeciwdziałanie dyskryminacji. Pakiet edukacyjny dla trenerów i trenerek”, Stowarzyszenie Lambda, Warszawa 2005

www.lambdawarszawa.org

→ „Jak uczyć o Auschwitz i Holokauście. Materiały dydaktyczne dla nauczycieli”, Międzynarodowe Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście, Oświęcim 2007

→ „Tolerancja. Jak uczyć siebie i innych”, Jolanta Ambrosewicz – Jacobs, Stowarzyszenie Villa Decjusza, Kraków 2003

www.villa.org.pl/publikacje.php

→ „Pakiet szkoleniowy „Uczenie się międzykulturowe” Publikacja Rady Europy

www.youth-partnership.coe.int

→ „Edukacja międzykulturowa. Poradnika dla nauczyciela”, praca zbiorowa pod red. Anny Klimowicz, CODN, Warszawa 2004

Różnice kulturowe

Zdziwienie uczniów może wywołać sposób, w jaki społeczność żydowska podchodzi do kwestii opieki nad grobami zmarłych. Na ten temat istnieje już co najmniej kilka poradników. Zasady opieki nad grobami można znaleźć na stronie Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego. Warto podkreślić trzy najważniejsze zakazy dotyczące sprzątania nagrobków, które młodzieży wychowanej w tradycji chrześcijańskiej mogą wydać się zaskakujące lub niezrozumiałe. Na cmentarzu żydowskim zabrania się: kopania gruntu (w tym używania narzędzi ciężkich), wrywania drzew i krzewów z korzeniami, a także odkopywania kamieni oraz tablic nagrobnych (macew). Dlatego idąc z uczniami na taki cmentarz, lepiej jest przypomnieć powyższe zasady, aby nieświadomie nie przyczynić się do profanacji grobów.

Zakazuje się:

*kopania gruntu (w tym używania narzędzi ciężkich)
wrywania drzew i krzewów z korzeniami
odkopywania kamieni, tablic nagrobnych, samowolnego grzebania kości
kopania w okolicach ogrodzenia cmentarza
otwierania grobów*

Możliwe jest:

*usuwanie płytko zakorzenionych roślin i mchów, koszenie trawy, zbieranie śmieci
oczyszczanie tablic i płyt nagrobnych z liści – bez używania środków chemicznych i
ostrych narzędzi
przycinanie drzew i krzewów tuż przy powierzchni ziemi
nawożenie dodatkowej warstwy ziemi*

Po konsultacjach z Komisją Rabiniczną do spraw cmentarzy możliwe jest:

*wytyczenie alejek na powierzchni gruntu
instalacja tablic - pamiątkowych i informacyjnych*

Ćwiczenie dla uczniów:

Aby zasady zachowania na cmentarzu żydowskim stały się uczniom bliższe, wykonaj z nimi ćwiczenie polegające na zilustrowaniu każdej z zasad. Zrób ich listę i podziel uczniów na 10 grup – tyle ile jest zasad. Następnie poproś uczniów o zilustrowanie każdej zasady w formie przypominającej znak drogowy. Po zakończeniu ćwiczenia powieście wszystkie znaki graficzne w widocznym miejscu i omówcie je.

Różnice kulturowe – c.d.

Tego typu zagadnienia wiążą się z szeroko rozumianymi różnicami kulturowymi. Może się zdarzyć, że w trakcie realizacji projektu będziecie mieli okazję spotkać się z przedstawicielami mniejszości żydowskiej. Częściej będą to osoby wychowane w Polsce i umiarkowanie religijne lub niereligijne. Ale możecie też uczestniczyć w spotkaniu z rabinem konserwatywnym czy ortodoksyjnym. Należy wtedy uprzedzić dziewczęta, że rabin przywita się przez podanie ręki tylko z chłopcami. Nie wolno tego traktować jako braku szacunku, jest to przecież przykład przestrzegania przez niego zwyczajów i tradycji religijnych.

Z przestrzeganiem nakazów religijnych wiąże się również zagadnienie koszerności. Aby nie narazić siebie i uczniów na nieporozumienia i niepotrzebne koszty, unikajcie raczej urządzania poczęstunków dla gości, którzy mogą przestrzegać koszeru, gdyż raczej nie uda Wam się odpowiednio przygotować posiłku, nawet najprostszego, gdyż już naczynia, na których podacie jedzenie nie będą koszerne.

Kolejna trudność, na którą możecie natrafić podczas realizacji projektu, to kalendarz. Warto zaopatrzyć się w kalendarz żydowski na rok, w którym prowadzicie projekt, gdyż dzięki temu macie szansę uniknąć problemów związanych z realizacją różnych zadań podczas świąt żydowskich. Jeśli takie zadanie będzie się wiązało z pójściem do biblioteki, to żydowskie święto nie zaburzy z pewnością pracy uczniów. Gorzej, gdy na ten dzień uczniowie zaplanowali rozmowę z przedstawicielem gminy wyznaniowej czy też wizytę w instytucji żydowskiej. Podczas świąt siedziby gmin, fundacje i stowarzyszenia mogą być zamknięte.

Ostatnia kwestia, na którą chcielibyśmy zwrócić uwagę, jest trudna i delikatna, tym bardziej warto o niej głośno mówić. Jest to tak zwana rywalizacja dotycząca skali cierpienia i ofiar, jakie poniosły społeczności polska i żydowska podczas II wojny światowej. Taka rywalizacja i związane z nią dyskusje są niepotrzebne, wręcz szkodliwe i do niczego nie prowadzą. Nie ma przecież znaczenia, czy w danej miejscowości zginęło więcej Polaków czy Żydów, każda ofiara była niepotrzebna! Za wszelką cenę starajcie się ukazać uczniom bezsens wojny jako takiej, niech Wasz przekaz prowadzi do konkluzji, że powinniśmy robić wszystko, aby wojna nigdy się nie powtórzyła.

Praktyczne informacje na temat Halachy, zasad koszernej żywności oraz kalendarza znajdziecie na stronie

www.jewish.org.pl oraz www.pardes.pl

Tego typu zagadnienia wiążą się z szeroko rozumianymi różnicami kulturowymi. Może się zdarzyć, że w trakcie realizacji projektu będziecie mieli okazję spotkać się z przedstawicielami mniejszości żydowskiej. Częściej będą to osoby wychowane w Polsce i umiarkowanie religijne lub niereligijne. Ale możecie też uczestniczyć w spotkaniu z rabinem konserwatywnym czy ortodoksyjnym. Należy wtedy uprzedzić dziewczęta, że rabin przywita się przez podanie ręki tylko z chłopcami. Nie wolno tego traktować jako braku szacunku, jest to przecież przykład przestrzegania przez niego zwyczajów i tradycji religijnych.

Z przestrzeganiem nakazów religijnych wiąże się również zagadnienie koszerności. Aby nie narazić siebie i uczniów na nieporozumienia i niepotrzebne koszty, unikajcie raczej urządzania poczęstunków dla gości, którzy mogą przestrzegać koszeru, gdyż raczej nie uda Wam się odpowiednio przygotować posiłku, nawet najprostszego, gdyż już naczynia, na których podacie jedzenie nie będą koszerne.

Praktyczne informacje na temat Halachy, zasad koszernej żywienia oraz kalendarza znajdziecie na stronie www.jewish.org.pl oraz www.pardes.pl

Miesiące w kalendarzu żydowskim mają 29 lub 30 dni, są krótsze niż te w kalendarzu gregoriańskim oraz ruchome. Miesiące są oparte są na fazach księżyca. Początek miesiąca - Rosh Hodesz - przypada na now. Brakujące dni w stosunku do cyklu słońca uzupełnia się poprzez dodanie miesiąca Adar II. Dla ułatwienia można posłużyć się programem zestawiającym dla kalendarze www.kaluach.org Należy pamiętać, że zmiana daty w kalendarzu żydowskim następuje wraz z zachodem słońca, a nie o godzinie dwudziestej czwartej.

Aktualny kalendarz można także pobrać ze strony www.warszawa.jewish.org.pl
Jak rozmawiać o trudnych kwestiach? Pomocna z pewnością może okazać się publikacja Forum Dialogu Między Narodami „Trudne pytania w dialogu polsko – żydowskim”. Publikacja jest do pobrania ze strony www.trudnepytania.org.

Przydatne linki – gdzie znajdują się odpowiedzi na podstawowe pytania, związane z kulturą i historią Żydów:

*Forum Żydów Polskich
www.fzp.net.pl/
Diapozytyw
www.diapozytyw.pl*

Czasopismo „Midrasz”
www.midrasz.pl
Portal Społeczności Żydowskiej
www.jewish.org.pl